

WWW.IMMIGVANHEUGTEN.NL

BACKGROUND 1983-04

**AFGHANISTAN:
HOE DE RUSSEN ER KWAMEN**

JAN VAN HEUGTEN

APRIL 1983

THE NETHERLANDS

AFGHANISTAN: HOE DE RUSSEN ER KWAMEN

Pogingen van Engeland om Afghanistan te onderwerpen ten spijt is het land nooit een kolonie geweest. Als bufferstaat tussen tsaristisch Rusland en Brits-Indië moest het echter (vanaf 1879) Britse controle op zijn buitenlandse politiek dulden. Dit juk wierp Afghanistan van zich af bij het vredesverdrag van Rawalpindi (8 augustus 1919), dat de zogenaamde Derde Afghaans-Britse Oorlog beëindigde. Sinds de onafhankelijkheid heeft Afghanistan steeds een buitenlandse politiek van neutraliteit en niet-gebondenheid gevoerd.

Sovjetrusland was het eerste land dat Afghanistan erkende als een onafhankelijke en soevereine staat. In september 1919 stuurde het een gezant naar Kaboel en vervolgens, op 28 februari 1921, sloten beide landen een "vriendschapsverdrag"; hierbij erkenden ze elkaars soevereiniteit en knoopten ze diplomatieke betrekkingen aan. Dit verdrag werd in 1926 en opnieuw in 1931 verlengd, als "neutraliteits- en niet-aanvalsverdrag".

Met sovjet hulp werden telefoonverbindingen tussen enkele grote steden gerealiseerd. In 1928 kwam een vliegverbinding Moskou-Tasjkent-Kaboel tot stand. In 1927 was koning Amanoellah Khan (1919-1929) 's werelds eerste regerende monarch die een bezoek bracht aan communistisch Moskou. In 1936 en 1940 sloten beide landen handelsverdragen. Meer leverden de betrekkingen in deze periode niet op.

Stalin liet de idee van socialistische "wereldrevolutie" voor wat ze was en concentreerde zich op de opbouw van het "socialisme in één land". Zijn buitenlandse politiek - "tijdelijke vreedzame coëxistentie" - richtte zich in het interbellum hoofdzakelijk op het sluiten van niet-aanvals- en later ook defensieve verdragen, ten einde te voorkomen dat de Sovjetunie volslagen geïsoleerd zou raken en een gemakkelijke prooi voor agressors zou worden. Uitdieping van de contacten was daarbij minder belangrijk. Afghanistan vormt hierop geen uitzondering.

Het is trouwens zeer de vraag of de relatie vriendschappelijk zou zijn geweest, wanneer Stalin wat meer belangstelling had getoond. Nu waren de betrekkingen in het algemeen correct, maar bij vlogen ook vijandig. Afghanistan stoorde zich aan de onderdrukking van de moslims in de Sovjetunie, en een tijdlang trainde het zelfs moslimrebellens. Ook het aloude machtsevenwicht in de regio tussen Russen en Britten was de Afghanen een doorn in het oog. Daarom zochten en vonden ze contacten met Duitsland, dat resulteerde in het vriendschapsverdrag van 1926. De sympathieën voor Duitsland raakten niet verstoord in het Hitler-tijdperk; ze stegen zelfs aanzienlijk na de invasie in de Sovjetunie. Op beleefd doch nogal dringend verzoek van Londen en Moskou bleef Afghanistan neutraal tijdens de Tweede Wereldoorlog.¹

De Sovjetunie kwam samen met de Verenigde Staten als de grote overwinnaar uit die strijd. Voor Stalin was tegen het einde van de oorlog het veiligstellen en vergroten van het sovjetimperium steeds meer voorop gaan

staan, maar hij maakte geen aanspraken op Afghanistan. Het enige geschilpunt - enkele eilandjes in de Amoe Darja - werd in 1946-'48 door een gemeenschappelijke grenscommissie op vreedzame wijze opgelost.

In 1946 sloot Afghanistan met de Verenigde Staten een akkoord over ontwikkelingshulp. Afghanistan had daarom gevraagd, omdat het wilde industrialiseren. Bovendien, zo redeneerde Kaboel, zou Stalin zich wel tweemaal bedenken om het land in te lijven wanneer er Amerikaanse technici en Amerikaanse belangen waren gevestigd. Want Stalins milde houding ten spijt, was bang opgeslokt te worden zodra de Engelsen hun hielen hadden gelicht op het Indische subcontinent.² De Verenigde Staten dienden Englands positie in het regionale machtsevenwicht over te nemen.

De Engelsen hielden een referendum (1947), dat Brits-Indië zou opsplitsen. Het bood de bevolking de gelegenheid te kiezen tussen leven in een Hindoe- (India), dan wel moslimstaat (Pakistan). Afghanistan protesteerde hier heftig tegen. In 1893 waren de Pasjtoenen-stammen van elkaar gescheiden door een demarcatielijn, die de Brits-Indische en Afgaanse invloedssferen moest afbakenen. Deze zogenaamde Durand-linie werd destijds niet beschouwd als een grenslijn. De ten oosten van de linie levende Pasjtoenen, meende Kaboel daarom, dienden nog een derde keuzemogelijkheid te krijgen: aansluiting bij Afghanistan of - eventueel - de oprichting van een onafhankelijke staat Pasjtoenistan. De Afgaanse protesten en voorstellen werden echter genegeerd. Pakistan werd onafhankelijk, en de Durand-linie werd van demarcatielijn de definitieve grenslijn. Maar Afghanistan weigerde - zoals nog steeds overigens - deze te erkennen. Vanaf het eerste begin daarom waren de betrekkingen met Pakistan gespannen.

Beide landen waren de Verenigde Staten vriendelijker gezind dan de Sovjetunie, maar de Afgaans-Amerikaanse betrekkingen bekoelden enigszins toen duidelijk werd dat Washington geen wapens wilde leveren aan Kaboel. Niet ten onrechte meenden de Verenigde Staten dat die eerder tegen Pakistan dan tegen de Sovjetunie gebruikt zouden worden. Pogingen het conflict te sussen hadden geen succes.³ De spanningen liepen hoog op, en gedurende het voorjaar van 1950 blokkeerde Pakistan de goederentransporten van en naar Afghanistan, dat aldus onder andere zonder olie kwam te zitten.

Dit leek Stalin een goed moment om in actie te komen. Hij bood Kaboel olie aan, en bovendien mocht het Afgaanse transitoverkeer via Russisch grondgebied plaatsvinden. In juni 1950 sloten beide landen een handelsovereenkomst voor vier jaar, en in 1952 werd een Russische handelspost in Kaboel geopend. Maar Stalin bewerkstelligde hiermee nog niet een echte verandering in de houding van Kaboel ten gunste van Moskou.

In 1953 kreeg Afghanistan een "sterke man": premier werd generaal-luitenant Sardar Mohammed Daoed Khan (hierna kortweg: Daoed), een neef en zwager van koning Zahir Sjah (1933-1973). Hij voerde een politiek van hervormingen. Hij wilde het industrialisatieproces versnellen; daartoe voerde hij een geleide economie in

(vijfjarenplannen). Ook maakte hij een begin met landhervorming en emancipatie van de vrouw.⁴ Inzake de kwestie Pasjtoenistan dulde Daoed geen compromissen. Gedurende zijn ambtsperiode (tot 1963) waren de betrekkingen met Pakistan dan ook meestal gespannen.

In de Verenigde Staten was in 1953 de regering-Eisenhower aan de macht gekomen. Minister van Buitenlandse Zaken John Foster Dulles voerde een politiek van militaire bondgenootschappen, ten einde verdere sovjetexpansie te verhinderen ("containment") of zelfs sovjetinvloed terug te dringen ("roll back"). Afghanistan nodigde hij uit toe te treden tot de op te richten SEATO. Daoed wenste echter strikte neutraliteit in het Oost-Westconflict te handhaven. Wel wilde hij wapens van de Amerikanen kopen, maar deze gaf Washington hem opnieuw niet. De ontstemming in Kaboel was groot. Pakistan had namelijk wél wapens gekregen (na toetreding tot de SEATO in 1954) en, zo vroeg Kaboel niet zonder valse naïviteit, grensde Pakistan soms aan de Sovjetunie? Al met al verspeelde Washington door deze wapenkwestie goodwill bij Kaboel. Hiervan zou Moskou handig gebruik maken, daarbij geholpen door nieuwe Afghaans-Pakistaanse spanningen.

In april 1955 sloot Pakistan opnieuw zijn grenzen (tot september 1955), zodat Kaboel genoodzaakt was het transitie-akkoord met Moskou te verlengen; kort daarop sloot men een nieuwe handelsovereenkomst.

Stalin was in 1953 gestorven en Chroesjtsjov had een andere visie op de buitenlandse politiek. Hij voegde aan de onder Lenin en Stalin geldende twee-kampentheorie (socialisme en imperialisme/kapitalisme) een aparte "zone" toe: de ontwikkelingslanden. Als "anti-imperialistisch front van ongebonden" zouden deze onder sovjetleiding tenslotte in het socialistische kamp belanden. Het imperialisme zou daarmee zijn "strategische reserve" verliezen en in verval raken; en de wereld zou socialistisch worden zonder dat een wereldoorlog met het imperialisme noodzakelijk was. Hiermee werd de theorie van vreedzame coëxistentie - onder Stalin nog een hulpmiddel - tot een strategie van onbeperkte duur: oorlog met het imperialisme dient vermeden te worden, maar wel moeten dekolonisatiebewegingen, bevrijdingsoorlogen en volksopstanden door het socialisme worden gesteund - ideologische coëxistentie tussen imperialisme en socialisme is onbestaanbaar. Met deze theorieën gewapend begon de Sovjetunie nu een diplomatiek, economisch en militair offensief in de Derde Wereld.

Het offensief werd geopend op India, Burma en Afghanistan, drie landen die van een zeker "anti-imperialisme" hadden blijk gegeven door niet toe te treden tot de Militaire bondgenootschappen SEATO (1954) en/of het Bagdadpact (1955).

In december 1955 brachten Chroesjtsjov en Boelganin, op terugreis uit Burma en India, een staatsbezoek aan Afghanistan. Zij ondersteunden de Afghaanse aanspraken op Pakistan; ze kwamen een verlenging van het neutraliteits- en niet-aanvalsverdrag van 1931 overeen; en ze zegden een krediet van 100 miljoen dollar toe. Reeds vijf weken later werd het kredietakkoord ondertekend. De looptijd werd op 30 jaar vastgesteld, de rente op 2%, en

de aflossing zou geschieden door middel van exporten naar de Sovjetunie. Met het geld zou sovjethulp worden gefinancierd bij de exploitatie en produktie van grondstoffen, vooral brandstoffen; bij het scheppen van een infrastructuur; en bij de opbouw van een grondstofverwerkende industrie.

Deze drie zijn, ook bij volgende kredieten, steeds de hoofdterreinen van economische activiteit van de Sovjetunie in Afghanistan geweest. Ze zijn nauw met elkaar verbonden. Dit is het gevolg van de volgende stap die Moskou nam: de ondertekening van het "akkoord over economische en technische samenwerking bij het tweede vijfjarenplan ter ontwikkeling van de economie van Afghanistan" (oktober 1961). Sovjetspecialisten gingen nu helpen bij de uitwerking van het vijfjarenplan. Hiermee werd een binding van de Afghaanse economie aan de sovjet-(lange-termijn-)planning gerealiseerd, die in de jaren '60 en '70 steeds strakker zou worden.⁵

Niet alleen in economisch, maar ook in militair opzicht werd de eerste stap gezet tot afhankelijkheid van Afghanistan van de Sovjetunie. In de periode van 1956 tot 1977 zou de Sovjetunie voor 600 miljoen dollar aan wapens aan Afghanistan verkopen.⁶ Om te leren met de nieuwe wapens om te gaan kwamen Russische instructeurs en militaire adviseurs. Bovendien werd Afghanistan volledig van de Sovjetunie afhankelijk voor vervangingsonderdelen en bevoorrading.

Als exportprodukten had Afghanistan aanvankelijk slechts katoen, gedroogde vruchten en tapijten te bieden. Het Kremlin verwachtte in het land grote olievoorraden aan te treffen, maar in deze (hoge) verwachtingen werd het teleurgesteld. Wel werd in 1960 een groot aardgasveld bij Sjiberghan ontdekt, en enkele jaren later vond men nog een paar kleinere. In 1963 werd begonnen met de aanleg van een pijpleiding naar de Afghaans-Russische grens, en sinds het gereedkomen daarvan (1967) wordt het leeuwedeel van het gewonnen aardgas ter aflossing van de schulden rechtstreeks naar de Sovjetunie gepompt ($\pm 2,6$ miljard m^3 per jaar). Hier voorziet het de Centraalaziatische Sovjetrepublieken van (goedkope) energie en vormt het een welkome aanvulling op de aardgasvelden aldaar.⁷

Een dergelijke binding van (een deel van) de Afghaanse economie aan de lange-termijnplanning van Moskou is het gevolg van de participatie in de Afghaanse vijfjarenplannen tussen 1961 en 1976. In wezen waren het de sovjetexperts - wier aantal in de loop der jaren steeds toenam - die deze dirigeerden. Over hun deelname (en gezag) is na 1961 waarschijnlijk niet eens meer onderhandeld. Zo werd in maart 1972 nog slechts kort "met tevredenheid de bereidheid van de Sovjetunie tot economische en *politieke* hulp bij de verwezenlijking van het ... (vierde) vijfjarenplan" geconstateerd.⁸

Op 17 juli 1973, toen de koning voor vakantie verbleef in Italië, pleegde de toen 68-jarige Daoed een staatsgreep uit onvrede over de sociaal-economische en buitenlandse politiek van Zahir Sjah. Hij riep de Republiek Afghanistan uit en benoemde zichzelf tot president en premier. Zijn bewind werd op 19 juli erkend door de

Sovjetunie en India, enkele dagen later door andere landen, waaronder de Verenigde Staten, Iran en Pakistan.

Voor zijn coup, die overigens zonder bloedvergieten verliep, had hij de steun gekregen van de Partsjam-fractie van Afghanistans communistische, op Moskou georiënteerde partij, de Jamiyat-i-Demokratiqi-Khalq-i-Afghanistan (Democratische Volkspartij Afghanistan).

De partij was een van de vele die na de grondwet van 1964 werden opgericht, alle vooruitlopend op de (nooit verkregen) status van politieke partij in het parlement. Oprichter en tevens secretaris-generaal was Noor Mohammed Taraki. Vooral vanwege persoonlijke conflicten splitste zich in de zomer van 1967 een minderheid af onder leiding van Babrak Karmal en partij-ideoloog Mir Akbar Khaiber. Deze groep, die zich Partsjam (Vlag) ging noemen, beschikte over uitstekende contacten met de toplagen van het Afghaanse regeringsapparaat, de koninklijke familie inclusief. Ook beschikte de groep, meer dan Taraki's romp-partij - nu kortweg Khalq (Volk, Massa) genoemd - over contacten in de strijdkrachten. Hierin was men gaan infiltreren, omdat de kans via het parlementaire proces aan de macht te komen als nihil kon worden beschouwd. Toch stond de groep open voor constitutionalisme, vooropgesteld dat dat hervormingsgezind zou zijn.

Nadat een vijftigtal Partsjam-gezinde, merendeels in de Sovjetunie geschoolde legerofficieren hem aan de macht had geholpen, stelde Daoed een kabinet samen. Hierin was plaats voor verscheidene Partsjam-leden. Hij nam ook een aantal van hun eisen in zijn regeerprogramma op, onder andere democratisering en een landherforming, maar deze bleven hervormingen-op-papier.

Ofschoon Daoed steeds meer zijn macht vergrootte ten koste van Partsjam - halverwege 1975 had de groep niets meer te vertellen - keerde Karmal c.s. hem pas de rug toe toen op 14 februari 1977 een nieuwe grondwet hun laatste illusies aangaande hervormingen definitief de grond in boorde. Deze namelijk gaf de uitvoerende macht, c.q. de president, zeer grote bevoegdheden en bovendien bepaalde zij dat alle wetten die tegen de Koran indruisten in strijd met de grondwet zouden zijn. Weliswaar werd tevens voor landbezit een maximum ingesteld en werd ook leerplicht ingevoerd, maar voor werkelijke hervormingen leek toch geen ruimte meer te bestaan. De Partsjam zocht nu weer aansluiting bij Taraki's Khalq.

Op 14 april 1977 ondertekenden Moskou en Kaboel een "verdrag over de ontwikkeling van de economische samenwerking", met een looptijd van 12 jaar. Doel ervan was uitbreiding van de economische en technische samenwerking en van de handel op lange-termijnbasis. In de preambule beroept men zich op de gebruikelijke beginselen van vriendschap en goede-nabuurship, maar ook en vooral op het vriendschapsverdrag van 1921, het neutraliteits- en niet-aanvalsverdrag van 1931 en op het Handvest van de Verenigde Naties. Een merkwaardige zaak voor een economisch akkoord. We dienen het vooral te zien als de voorloper van het anderhalf jaar later, op 5 december 1978, ondertekende "verdrag over vriendschap, goede-nabuurship en samenwerking", dat *de jure*

Afghanistans politieke afhankelijkheid van Moskou bekrachtigde. Maar dan zijn we alweer een staatsgreep verder, namelijk die van april 1978.

Revolutie en invasie

Daoeds bewind kende vanaf het begin vele vijanden. Centraal gezag is voor de meeste Afghanen een verfoeilijke instelling, maar Daoed wilde ook sociaal-economische hervormingen doorvoeren, had bovendien de ("goddeloze") Russen het land binnengehaald, en was - en daarmee joeg hij niet-Pasjtoenen tegen zich in het harnas - een fel voorvechter van Pasjtoenistan. In de jaren van zijn presidentschap (1973-1978) horen we dan ook regelmatig van samenzweringen en pogingen tot een staatsgreep door merendeels orthodox-islamitische groeperingen.

In het voorjaar van 1978 heerste er weer eens hongersnood in Afghanistan. Tijdens een demonstratie in Kaboel, op 17 april, werd het vooraanstaande partijlid Mir Akbar Khaiber door onbekenden doodgeschoten. Zijn partijgenoten organiseerden op 19 april een rouwstoet, waaraan werd deelgenomen door 10 à 25.000 mensen, overwegend scholieren en studenten. De stoet werd één grote demonstratie, waarbij revolutionaire, anti-Amerikaanse en anti-Daoedleuzen werden gescandeerd. Nog nooit waren er in Kaboel zoveel mensen op de been geweest. Daoed, hiervan geschrokken, begon op 24 april een uitgebreide anti-communistische razzia, waarbij de belangrijkste partij-leiders, onder wie Karmal en Taraki (26 april) werden gearresteerd; anderen, onder wie Hafizoellah Amin, werden onder huisarrest gesteld. Merkwaardig genoeg werden met de Partsjam-vleugel verbonden militairen als Abdoel Qadir, Mohammed Rafi en Mohammed Aslam Watanjar niet in hechtenis genomen.⁹ Dezen hielden zich gedekt tijdens de razzia, maar dat veranderde toen de uit zijn huisarrest ontvluchtte Amin hun op de avond van 26 april mededeelde dat de Khalq-leiders zich in levensgevaar bevonden. Men besloot hen te bevrijden. Zich hiertoe beperken zou echter gelijk staan aan zelfmoord; men diende Daoed ten val te brengen en de macht over te nemen.

De volgende morgen begonnen in allerijl door Qadir c.s. gemobiliseerde luchtmacht-, infanterie- en tankeenheden hun aanval. In de namiddag konden de gearresteerde leiders worden bevrijd, en na 22 uur van bloedige strijd was de staatsgreep voltooid. Bij de gevechten werden de presidentiële garde en de twee bij Kaboel legerde divisies grotendeels vernietigd. In totaal kwamen een paar duizend mensen om. Ook Daoed en zijn familie vonden de dood. De "Revolutie van de 7de Saur 1357", zoals de coup zou gaan heten, was een feit.

Op 30 april gaven de legerofficieren de leiding uit handen. Er werd een "Republikeinse Revolutionaire Raad" gevormd, die 35 leden telde en onder voorzitterschap van Taraki stond. De "Democratische Republiek Afghanistan"

werd uitgeroepen, met Taraki als president. Op 2 mei benoemde de Raad uit zijn midden een aan hem verantwoordelijke regering bestaande uit 21 leden, onder wie de drie Partsjam-militairen. Elf ministers behoorden tot de Khalq-, de overige tien tot de Partsjam-vleugel. De grote meerderheid (17) had in het buitenland gestudeerd, maar alleen de militairen hadden hun opleiding in de Sovjetunie genoten. Taraki werd premier, Karmal vice-premier en Amin vice-premier en minister van buitenlandse zaken.

In zijn eerste optreden zei Taraki aan de zijde van de islam en het VN-handvest te staan. Hij benadrukte dat de revolutie het land niet tot satelliet van een of andere grote mogendheid zou maken. Hij zou de politiek van niet-gebondenheid voortzetten en tot geen enkel militair bondgenootschap toetreden. Zijn partij was zogenaamd noch communistisch noch marxistisch georiënteerd, maar de macht in Afghanistan was nu in handen van authentieke, progressieve en patriottische democratische krachten.¹⁰

In toespraken op een persconferentie en op de radio zette Taraki de prioriteiten van de binnen- en buitenlandse politiek uiteen. Hij wilde een democratische landhervorming doorvoeren, de feodale en pre-feodale verhoudingen afschaffen, de openbare sector uitbreiden, gelijke rechten voor de vrouw en leerplicht (ook voor meisjes) invoeren. De regering, zei hij verder, zag het als een belangrijke taak de nationale soevereiniteit en onafhankelijkheid te bewaren. Ze zou de goede-naberschap met alle landen in de regio versterken en de vriendschappelijke banden met de Sovjetunie vaster aanhalen. Ze zou streven naar wereldvrede en algehele ontwapening, en ze zou de nationale bevrijdingsbewegingen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika steunen in hun strijd tegen het nieuwe en het oude imperialisme.¹¹

Aanvankelijk werd het Kremlin min of meer verrast door de staatsgreep. Moskou was niet ontevreden geweest met de ontwikkelingen onder Daoed. Afghanistans communistische partij was ook nooit als zodanig erkend door Moskou. Ze was nooit voor de internationale communistische congressen uitgenodigd. Zelfs over de belangrijkste gebeurtenissen uit de geschiedenis van de partij (oprichting, splitsing, hereniging) treffen we geen berichten aan in de sovjetpers. Moskou vertrouwde de partij niet. Op zijn best nog beschouwde men Taraki c.s. als salonsocialist, maar zeker niet als de leiders van een arbeiders- of voorhoedepartij.¹²

Nu was echter in Afghanistan een progressief, pro-Russisch bewind aan de macht gekomen, dat bovendien het land stevig onder controle leek te hebben. De staatsgreep, zo verzekerden de nieuwe leiders, betekende het begin van een "democratische volksrevolutie".¹³ Afghanistan diende nu gerekend te worden tot de "staten met een socialistische oriëntatie"; het land had zich begeven op de (nog lange) weg naar het socialisme.

Op deze weg zou het begeleid moeten worden. In de eerste maanden na de coup werd, te beginnen op 15 mei, een dertigtal samenwerkings- en kredietakkoorden tussen de Sovjetunie en Afghanistan ondertekend. Het aantal militaire en civiele adviseurs (1500 onder Daoed) steeg tot 4000. Sovjetpersoneel was nu vertegenwoordigd

op haast elk ministerie te Kaboel.

Er ontspoon zich tussen beide vleugels van de partij een strijd om de absolute macht; hierin dolf Partsjam het onderspit.¹⁴ Op 5 juli werd Babrak Karmal uit de regering gewerkt en tot ambassadeur in Praag benoemd; ook enkele andere Partsjam-leiders kregen ambassadeursfuncties. Beroerder was het lot van o.a. Abdoel Qadir en Mohammed Rafi: op verdenking van "subversieve activiteiten" werden zij aangehouden; eind september maakte Amin bekend dat zij zouden worden berecht. De Partsjam-ambassadeurs werden vervolgens teruggeroepen, maar die hadden begrijpelijkerwijs geen zin in de terugreis en namen hun ontslag. (Het is onduidelijk waar zij sindsdien vertoefden. Als verblijfplaatsen worden o.a. Praag, de DDR en West-Duitsland genoemd, en vooral ook Moskou en - in een later stadium - de Russische ambassade te Kaboel en het Russische militaire vliegveld bij Bagram).¹⁵ Afgezien van de sovjetinvloed had de Khalq nu de macht alleen in handen.

In juli 1978 was het startsein gegeven voor de eerste belangrijke sociaal-economische hervorming. Deze betrof de kwijtschelding (geheel dan wel gedeeltelijk) van schulden van de kleine boeren aan woekeraars en landeigenaars (Decreet 6). In de droogtejaren 1970-1972 waren enkele honderdduizenden boertjes in moeilijkheden geraakt en ze waren hopeloos afhankelijk geworden van de geldschietters die van deze situatie hadden geprofiteerd. De regering stelde nu voor kleine boeren en landarbeiders een hulpfonds in, waarin de leden zelf bedragen zouden moeten storten; van de overheid zou het fonds schenkingen ontvangen.

Deze maatregelen bleken onvoldoende; de boertjes bleven zich in schulden steken. Oorzaak was de hoge bruidsprijs (20 à 100.000 afghani). Daarom bepaalde de regering op 17 oktober dat bij een huwelijk niet meer dan 300 afghani voor de bruid betaald mocht worden.

Een andere belangrijke sociaal-economische maatregel betrof het grondbezit. Op 30 november 1978 werd een radicale landhervorming afgekondigd (Decreet 8). Bepaald werd dat een gezin niet meer dan 30 jerib (6 ha) tot 300 jerib aan land mocht bezitten, afhankelijk van de kwaliteit van de grond. Met de doorvoering van de hervorming werd begonnen in het westen en zuiden; in de loop van het voorjaar en in de zomer van 1979 volgde de rest van het land.

Taraki hoopte een klasse van onafhankelijke boeren te creëren, die zich loyaal zou gedragen ten opzichte van de regering en niet langer blindelings aan grootgrondbezitter en stamhoofd zou gehoorzamen. Maar zo gemakkelijk kon de macht van de (formeel voormalige) grootgrondbezitters en van de stamhoofden en moellah's niet gebroken worden. Ze dreigden de boeren die niet langer voor hen wilden werken, water en zaaizaad te onthouden. Soms vonden de boeren het een erekwestie de gemaakte schulden terug te betalen. En er waren ook boeren wier schulden slechts gedeeltelijk waren kwijtgescholden. De boeren bleven in wezen de positie van "horige" behouden.

Vele boeren waren bovendien tegen de drastische verlaging van de bruidsprijs en de afschaffing van huwelijksfeesten, die een man status verleenden; ze waren tegen de emancipatiepolitiek die hun vrouwen en dochters naar de scholen voerde, waar ze wellicht werden betast en onteerd. En zij hadden bezwaar tegen het centraal gezag, dat ze niet persoonlijk kenden en dat "godeloos" was - blijkens de nieuwe nationale vlag, waarin de islamgroen (groen) niet meer voorkwam. Onder leiding van dorps- en stamhoofden en moellah's kwamen ze nu in opstand.

Het bewind in Kaboel richtte op 28 maart 1979 een soort crisisstaf op, de zogenaamde Opperste Verdedigingsraad, ter "bescherming van de roemrijke Aprilrevolutie". President Taraki werd hiervan de voorzitter en was daarmee tevens opperbevelhebber van de strijdkrachten; Amin werd vice-voorzitter. Een dag eerder was Taraki afgetreden als premier en als minister van Defensie; de Revolutionaire Raad wees daarop Amin, die minister van Buitenlandse Zaken bleef, aan als premier, en de tot Khalq bekeerde Mohammed Aslam Watanjar als minister van Defensie.

De nieuwe premier hield er een autoritaire stijl van regeren op na. Hij probeerde nu de landhervorming in een versneld tempo door te drukken. De staatsveiligheidsdienst, die direct onder hem ressorteerde, werd daarbij een belangrijk hulpmiddel en terreurapparaat.

Het verzet nam echter toe: in juni-juli stonden naar schatting nog slechts 5 van de 28 provincies onder regeringscontrole. In de rest van het land had men gezag in de steden, en op het platteland alleen daar waar zich de regeringstroepen bevonden. Het Afghaanse leger (ca. 80.000 dienstplichtigen sterk) was niet in staat de opstanden volledig te onderdrukken, te minder daar steeds vaker deserties voorkwamen, maar ook omdat de verzetsstrijders bij grote tegenoffensieven van regeringszijde naar Pakistan vluchtten, om vervolgens weer terug te keren en nieuwe "contrarevolutionaire" acties te ondernemen.

In deze situatie diende verandering te komen, meende Moskou. Amin had in april dan wel beweerd dat zijn bewind slechts 2 procent van de bevolking als tegenstander had, het begon er steeds meer op te lijken dat het door maximaal 2 procent werd gesteund. De hervormingen, concludeerde het Kremlin reeds in mei, waren te snel doorgevoerd. Men had daarom in mei, als permanent gezant, de diplomaat Vassili Safrantsjoek naar Kaboel gestuurd. Deze moest de Khalq-leiders ertoe bewegen af te treden, dan wel hun macht met anderen te delen, en een voor de bevolking meer acceptabele politiek te voeren.

Amin had daar geen oren naar. De premier was vastbesloten de macht zelf in handen te houden en de opstanden te onderdrukken. Op 28 juli reorganiseerde hij zijn kabinet; hij schoof Buitenlandse Zaken af naar Sjah Wali en nam zelf het ministerie van Defensie onder zijn beheer.¹⁶ Hij wilde, werd openlijk vermeld, in deze moeilijke tijden persoonlijk de leiding over de "verdediging van de revolutie" op zich nemen. Officieel heette het

dat Amin de richtlijnen van opperbevelhebber Taraki zou uitvoeren. In feite was Taraki nu uitgerangeerd. Om te bekijken hoe de zaken er voorstonden stuurde Moskou in augustus een militaire delegatie onder leiding van generaal Ivan Pavlovski, een plaatsvervangend minister van Defensie. Diens verslag was naar verluidt nogal somber.

De bange vermoedens van het Kremlin werden hierdoor bevestigd: Amins harde koers leidde alleen maar tot een verdere escalatie van de strijd, en het bewind in Kaboel had te weinig steun bij de bevolking om die te kunnen winnen. Maar ook de opstandelingen zouden nooit mogen zegevieren, want dat zou betekenen dat ruim twintig jaar Russische Afghanistan-politiek en investeringen verspilde energie waren geweest. Afghanistan was een sovjetsatelliet, en dat diende zo te blijven. Eind september werden al sovjettroepen gesignaleerd aan de Russisch-Afghaanse grens, klaar om in te grijpen wanneer Kaboel dreigde te vallen.

Wat Moskou wilde, was de rust herstellen in de zuidelijke buurstaat. Een meer gematigde koers van Kaboel zou dat bewerkstelligen. Men smeedde nu een complot, dat Safrantsjoeks voorstellen moest verwezenlijken; in de verbitterde Taraki vond men een gewillig medestander.

Begin september nam Taraki deel aan de conferentie van niet-gebonden landen in Havana. Zijn terugreis naar Afghanistan onderbrak hij in Moskou, waar hij een onderhoud had met Brezjnev en Gromyko (10 september), en naar verluidt ook met Babrak Karmal. Men kwam overeen dat de leiders van Partsjam weer welkom zouden zijn; en men hoopte volk en regering met elkaar te verzoenen door ook niet-communistische politici en zelfs religieuze leiders tot de regering toe te laten, door politieke gevangenen vrij te laten en door amnestie af te kondigen voor de ballingen. Amin diende aan macht in te boeten en defensie weer af te staan aan kolonel Watanjar. (Indien Amin bezwaren maakte, zou hij ten val worden gebracht. Men zou hem vervolgens de schuld geven van alle excessen die zich sinds de aprilrevolutie hadden voorgedaan).

Op 11 september keerde Taraki terug in Kaboel, en hij bracht Amin van het plan op de hoogte. Amins reactie daarop was de drie (Taraki-gezinde) militairen in de regering te ontslaan. Taraki weigerde hun ontslag te aanvaarden. Toen hij vervolgens, op 14 september, Amin voor een zitting van de Revolutionaire Raad naar het presidentiële paleis ontbood, weigerde deze te komen. Pas toen niet alleen Taraki maar ook de Russische ambassadeur, Alexander Poezanov, voor zijn veiligheid zei borg te staan, ging hij naar het paleis, echter vergezeld van zijn lijfwachten en ook zelf gewapend. In het paleis kwam het tot een heftige woordenwisseling, die eindigde in een schietpartij, waarbij Amin ongedeerd bleef maar Taraki werd neergeschoten - drie dagen later overleed hij in een ziekenhuis.¹⁷ Kolonel Watanjar raakte gewond, maar wist samen met de twee andere militaire regeringsleden en de chef van de geheime dienst, Azedoollah Sarwari, te ontsnappen naar de Russische ambassade.

Op 16 september berichtte de radio dat president Taraki om gezondheidsredenen was afgetreden en dat

Hafizoallah Amin door de Revolutionaire Raad tot Afghanistans nieuwe president was benoemd. De Sovjetunie zond Amin de dag daarop een gelukstelegram. een voor 17 september gepland bezoek van Kosygin aan Kaboel ging evenwel niet door.¹⁸

Voor het Kremlin was het mislukken van het complot een bittere pil. In Taraki had het zijn belangrijkste (potentiële) woordvoerder van een gematigder politiek verloren, en bovendien was het niet langer mogelijk om van binnenuit een coup te plegen: de partij werd meteen volledig gezuiverd van Taraki-aanhangers. De mogelijkheid van een staatsgreep van buitenaf hield Moskou evenwel open: de gevluchte militairen en de in ballingschap levende Partsjam-leiders waren de instrumenten waarvan men zich eventueel zou kunnen bedienen. Het is zeer waarschijnlijk dat het Kremlin reeds vanaf 14 september heeft gespeeld met de mogelijkheid van een invasie.

Amin wist dat hij Moskous man niet was en dat dat zijn positie hachelijk maakte, te meer daar hij voor de onderdrukking van de opstanden tegen zijn bewind volledig was aangewezen op de materiële en personele militaire steun van de Sovjetunie. Daarom wijzigde hij zijn politiek enigszins. Hij opende althans zijn eerste rede als president met het traditionele "In de naam van Allah...", hij beloofde een commissie in te stellen die zou onderzoeken of er onschuldigen in de gevangenissen vertoefden, en ook beloofde hij amnestie voor politieke gevangenen. In de daarop volgende weken deden in Kaboel geruchten de ronde dat Amin vredesonderhandelingen voerde met verzetsleiders en dat de rode Khalq-vlag weer plaats zou maken voor de islamitisch.¹⁹

Vanwege de aanzienlijke verslechtering van de situatie eind 1979 zocht Amin via Pakistan contact met de Verenigde Staten, in de hoop van hen de militaire steun te krijgen die hem niet langer afhankelijk zou maken van de sovjethulp. Maar Washington herinnerde zich de dood van ambassadeur Adolph Dubs (februari 1979), waarvoor men Kaboel aansprakelijk stelde,²⁰ en men herinnerde zich het anti-Amerikanisme van Amin c.s. Amin kreeg nul op rekest. Wellicht is het Kremlin op de hoogte geweest van Amins toenaderingspogingen tot de Verenigde Staten, maar dan waarschijnlijk toch ook van hun mislukking. Mede gezien de perfectie waarmee de invasie werd uitgevoerd mogen we aannemen dat men niet overhaast of in paniek te werk is gegaan. Veeleer lijkt het besluit tot de invasie te zijn genomen "met tegenzin en na langdurig overwegen".²¹

Het is onmogelijk te achterhalen wanneer precies het Kremlin tot zijn besluit kwam. De operationele voorbereidingen lijken echter minstens één maand voor de invasie te zijn begonnen: eind november werden (weer) troepenbewegingen aan de Russisch-Afghaanse grens waargenomen. Een andere indicatie dat toen reeds tot de invasie en tot de val van Amin was besloten, vormt de brief van Brezjnev en Kosygin aan Amin ter gelegenheid van de eerste verjaardag van het Vriendschapsverdrag, op 5 december 1979. De sovjetleiders wensten

de Communistische Partij, de Revolutionaire Raad, de regering en het volk van Afghanistan sterkte toe met het consolideren van de aprilrevolutie; ze "vergaten" echter president Amin persoonlijk sterkte toe te wensen.

Terwijl de opstanden zich in november en december verbreidden, nam het sovjetaandeel in de onderdrukking ervan toe. Moskou stuurde nog meer wapens en militaire adviseurs. Naar verluidt namen Russen begin december het commando over het Afghaanse leger over, maar mogelijkwerwijs is dit al veel eerder het geval geweest.²² Ook stuurde het Kremlin reguliere troepen - de eerste begin november. Hun taak was de sovjetbases en de 1500 burgeradviseurs te beschermen. Een directe gevechtsrol hadden ze niet, al is het niet uit te sluiten dat Russische piloten werden ingezet. Half december bevonden zich ongeveer vijfduizend sovjetmilitairen in Afghanistan, onder wie minstens duizend man gevechtstroepen.²³

Deze troepenversterkingen en de concentraties aan de grens waren algemeen bekend. Meerdere malen spraken de Verenigde Staten hun bezorgdheid hierover uit, onder meer bij monde van ambassadeur Watson te Moskou. Op 23 december nog ontkende de *Pravda* elke sovjetinmenging in de interne aangelegenheden van Afghanistan, en het blad "citeerde" Amin, die een dergelijke inmenging tegensprak; tegelijkertijd beschuldigde het de Verenigde Staten ervan een contrarevolutie in Afghanistan voor te bereiden. Maar op 24 december viel de Sovjetunie Afghanistan binnen, toen Amin nog slechts gesteund werd door vrienden, familieleden en enkele legerenheden bij Kaboel. Het invasieleger stond onder bevel van maarschalk Sergej L. Sokolov, de eerste plaatsvervangend minister van Defensie.

Op 24 december werd 1500 man overgevlogen naar luchthaven Kaboel; tijdens de Kerstdagen werd in 150 vluchten nog eens 5000 man overgebracht, tegelijk met legervoertuigen, tanks en ander materieel. Het betrof elitetroepen: de 103de en 105de luchtlandingsbrigades. Deze verlieten in de avond van 27 december hun posities op het vliegveld en drongen de stad binnen. De telecommunicatieverbindingen werden verbroken, en de brigades bezetten het radio- en televisiestation, het presidentiële paleis en het Daroelamanpaleis, waar Amin sinds enige dagen vertoefde. Er was wat weerstand van Amin-getrouwe troepen, maar die werd snel gebroken. Tegelijkertijd trokken Russische tankkolonnes op drie punten de grens over. Begin januari bestond het Russische invasieleger naar schatting uit 40.000 man en 1.000 tanks.

Inmiddels had het door sovjettroepen bezette Radio Kaboel op de avond van 27 december bekend gemaakt dat het "moorddadige en dictatoriale" bewind van Hafizoellah Amin ten val was gebracht. Wegens zijn misdaden tegen het edele volk van Afghanistan was Amin berecht, ter dood veroordeeld en geëxecuteerd. Voorts werd medegedeeld dat Babrak Karmal de nieuwe president en premier was geworden. Op diezelfde avond, terwijl er nog gevochten werd in Kaboel, was op de radio ook een toespraak van Karmal te horen, waarvan we moeten aannemen dat die van tevoren was opgenomen en door een Russisch radiostation werd uitgezonden. Om elf uur 's

avonds, toen er niet meer gestreden werd in de stad, werd de redevoering herhaald. Zonder over de executie van Amin te spreken verklaarde Karmal dat het bloeddorstige bewind van Amin en zijn handlangers, van deze "agenten van het Amerikaanse imperialisme", ten val was gebracht en dat nu de ware vrijheid voor alle volkeren van Afghanistan was verwezenlijkt.²⁴

De volgende dag maakte Radio Kaboel bekend dat Karmal door het Politbureau van het Centraal Comité was benoemd tot secretaris-generaal. De Russische troepenmacht was in het land op verzoek van de Afghaanse regering ten einde "de verworvenheden van de Aprilrevolutie, de territoriale integriteit en de nationale onafhankelijkheid van Afghanistan te verdedigen."

Misrekeningen van Moskou: conclusies

Karmal deed van meet af aan zijn best verzoenend en gematigd over te komen bij de bevolking. Een van zijn eerste maatregelen betrof de vrijlating van politieke gevangenen. Onder hen bevonden zich Partsjam-leiders, maar ook moslimleiders werden vrijgelaten. Want Karmal wilde zich vooral presenteren als een vriend van de islam. Hij begon al zijn speeches met "Inde naam van Allah..", er kwam een nieuwe nationale vlag waarin het islamgroen weer werd opgenomen, spandoeken en borden met communistische leuzen werden verwijderd, en de soennietische moslims, maar ook de sji'ieten en de kleine minderheid van Sikhs werd vrije uitoefening van het geloof toegezegd.²⁵

Ook maakte Karmal ernst met de vorming van het "breed front van alle nationale en democratische krachten". Naast de Partsjam-leden nam hij aanhangers van de Khalq alsmede niet-communistische politici in de nieuwe regering op. Vrijgelaten moslimleiders bedankten echter voor de eer en namen de eerste de beste gelegenheid te baat om te vluchten naar Pakistan en zich aan te sluiten bij het verzet.

Dit was een streep door de rekening van Karmal (en Moskou), want in feite waren Karmals pogingen een meer verzoenende politiek te voeren tot mislukken gedoemd. De verzetsstrijders (maar ook de meer patriottische communisten) zagen hem aan voor wat hij was: een marionet van het Kremlin. En daar wilde men niets mee te maken hebben, want wat de "godeloze" Russen voor Afghanistan in petto hadden kon niet veel goeds zijn - hoe mooi een aantal beloften van Karmal en de zijnen ook klonk.

Het Kremlin heeft de situatie verkeerd beoordeeld. Men heeft gehoopt dat de vervanging van Amin door de meer gematigde Karmal een positieve weerklank zou vinden onder de Afghaanse bevolking en dat met de staatsgreep tegen de weinig scrupuleuze dictator de rust in het land kon worden hersteld. Helemaal vreemd is

deze gedachtegang niet. Voor het Kremlin zelf was Amin de grote boosdoener, en inderdaad valt het verzet in het land deels te verklaren uit diens wijze van hervormingen doorvoeren en uit de ruwe onderdrukking van elke vorm van protest. Maar de bevolking van Afghanistan had niet alleen bezwaren tegen Amin: ze had bezwaren tegen het hele communistische bewind in Kaboel, ja zelfs tegen elk centraal gezag, en ze had bezwaren tegen de aanwezigheid van Russen in het land. De Afghaanse bevolking, de moellah's en grootgrondbezitters voorop, wilde niets weten van revolutie en hervormingen; ze wilde gewoon met rust worden gelaten, en leven zoals ze al eeuwenlang geleefd had. Om die reden was men in opstand gekomen, en om die reden bleef men in opstand.

De onmiddellijke afwijzing van het bewind van Karmal door de opstandelingen betekende niet alleen dat het invasieleger in Afghanistan bleef, maar bovendien dat het groter werd - 70.000 man vanaf midden januari 1980.²⁶ Aanvankelijk lijkt het vooral bedoeld te zijn geweest om de staatsgreep te doen slagen, en te garanderen dat het bewind in Kaboel niet onmiddellijk na de coup ten val zou worden gebracht door de verzetsstrijders, die ten tijde van de invasie bijna het hele land onder controle hadden. En het diende om het Karmal gemakkelijk te maken het centraal gezag in het land te herstellen: begin januari verspreidden de troepen en tanks zich over het land om de grotere provinciehoofdsteden te bezetten. Het Afghaanse regeringsleger daarentegen diende de opstanden op het platteland te onderdrukken. Pas toen dat daartoe in het geheel niet in staat bleek - vooral door deserties - werden de sovjettroepen ook ingezet bij de achtervolging van guerillastrijders op het platteland. Sindsdien gaan onderdrukking en pogingen tot verzoening hand in hand.

Maar niet alleen de Afghaanse verzetsstrijders reageerden negatief op de komst van Karmal en de sovjettroepen. Radio Kaboel had gemeld dat de Afghaanse regering de Sovjetunie om hulp had gevraagd vanwege de agressie van "buitenlandse vijanden" - een procedure overigens die Moskou ook bij de inval in Tsjechoslowakije (1968) had toegepast. Men legitimeerde het verzoek om hulp met artikel 4 van het Verdrag van vriendschap, goede-naberschap en samenwerking en met artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties, waarin wordt gesproken van het onvervreembare recht van staten op collectieve en individuele zelfbescherming.

Maar net als destijds ten aanzien van Tsjechoslowakije zag de wereld geen enkele externe bedreiging die een rechtvaardiging kon zijn voor de "hulpactie". Ook vroeg men zich af welke Afghaanse regering dan wel om hulp had gevraagd: die van Amin of die van Karmal? Door middel van een commentaar van A. Petrov in de *Pravda* van 31 december gaf het Kremlin daarop ten antwoord dat vaderlandslievende krachten in Afghanistan met bijstand van het volk Amin had afgezet en dat vervolgens door "de regering" om sovjethulp was gevraagd - in het midden laten of het de oude regering zonder Amin of de nieuwe regering onder leiding van Karmal betrof. Pas op 27 december werden schoten gehoord bij Amins verblijfplaats, het Daroelamanpaleis, en ook werd toen pas bericht dat Amin ten val was gebracht, berecht, ter dood veroordeeld en geëxecuteerd. Op 24 december daarentegen was Moskou

reeds begonnen met de luchtbrug naar vliegveld Kaboel.

Daarom zag de wereld vrijwel onmiddellijk dat de staatsgreep tegen Amin het werk van Moskou was, en dat Afghanistans nieuwe president een sovjetmarionet was. En men zag dat er geen sprake kon zijn van een verzoek om hulp, maar dat het een invasie betrof, een militaire overrompeling van een soevereine staat.

Ook de internationale reacties op haar ingrijpen had de sovjetregering verkeerd beoordeeld. De veroordeling door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (104 vóór, 18 tegen, 18 onthoudingen) betekende een zware diplomatieke nederlaag. Ook de Conferentie van Islamitische Staten (Islamabad, 27-28 januari 1980) maakte de Sovjetunie uit voor een "agressor": de 36 aanwezige staten eisten unaniem de terugtrekking van de sovjettroepen.

De felle reacties van de Verenigde Staten en andere Westerse mogendheden zullen de Russen evenmin hebben ingecalculeerd. Men herstelde immers een situatie die er al jaren was geweest. Maar president Carter noemde de invasie een ernstige bedreiging voor de wereldvrede en kondigde sanctiemaatregelen af. Voor hem betekende zij het einde van de ontspanning.

Volgens Moskou paste de invasie echter binnen het kader van de détente: ze berustte op het beginsel van het wederzijds respecteren van de status quo. Die status quo heeft het Kremlin willen handhaven. Afghanistan stond op het punt weer een echte niet-gebonden staat te worden. Dit wilde het Kremlin verhinderen. Het viel Afghanistan binnen, louter en alleen om zijn politieke bezit te waarborgen, om de rust in de zuidelijke buurstaat te herstellen. En het was ervan overtuigd dit zonder veel pijn en moeite te kunnen doen.

In wezen is de sovjetinvasie in Afghanistan een toepassing van de Brezjnevdoctrine geweest. Nieuw is dat men de invasie uitsluitend met sovjetrussische troepen uitvoerde, en nieuw is ook dat men voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog niet een socialistische, maar (slechts) "socialistisch georiënteerde" staat binnenviel. Of "Afghanistan" een unieke actie blijft of een precedent zal vormen, ligt verborgen in de toekomst.

Noten

- 1 Louis Dupree, *Afghanistan*, Princeton 1973, 480-481; Arnold Fletcher, *Afghanistan: Highway of conquest*, Ithaca (NY), 1965, 239-240.
- 2 Fletcher, a.w., 231-242.
- 3 Fletcher, a.w., 256.
- 4 Afschaffing van de sluier in 1959. Zie over de positie van de vrouw: M.M. Geurts en Marie-Jeanne Valentijn, *Afghanistan*, (Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam; *Landendocumentatie* 1979, no 7) Den Haag 1980, 32-33.
- 5 Hans Bräker, "Die langfristigen Interessen der Sowjetunion in der Region Mittelost und die Islam-frage in Zentralasien", in: Heinrich Vogel (ed.), *Die sowjetische Intervention in Afghanistan. Entstehung und Hintergründe einer weltpolitischen Krise*, Baden-Baden, 1980, 34-35; Wolfgang Berner, "Der Kampf um Kabul. Lehren und Perspektiven", in: Vogel, *Die sowjetische Intervention*, 322.
- 6 Dupree, *Afghanistan*, 522.
- 7 Zie o.m. Marshall I. Goldman, *The enigma of Soviet petroleum. Half-empty or half-full?*, Londen, 1980, 63, 82-83, 147-148.
- 8 Mijn cursivering. Zie Bräker, a.w., 36.
- 9 Berner, a.w., 354-355.
- 10 *KHA* 12 mei 1978, 290.
- 11 Zie voor een samenvattende tekst: Karl-Heinrich Rudersdorf, *Afghanistan - eine Sowjetrepublik?*, Hamburg, 1981, 147-149.
- 12 Berner, a.w., 340-346.
- 13 L. Mironov, "Democratic Republic of Afghanistan", *International Affairs* no 8 (augustus) 1978, 138. Zie voor algemene achtergrondinformatie ook: Z.R. Dittrich, "Afghanistan - een keerpunt?", *Internationale Spectator* vol 34, no 3 (maart 1980), 170-178; en Huib Hendrikse, "De Sovjetunie als veiligheidsmanager van Zuidwest-Azië", *Internationale Spectator* vol 34, no 4 (april 1980), 189-200
- 14 Zie vooral Rudersdorf, a.w., 76-77; ook *KHA* 27 oktober 1978, 695-696
- 15 Rudersdorf, a.w., 76.
- 16 *KHA* 26 oktober 1979, 684.
- 17 Aldus een AFP-bericht, in: *KHA* 19 oktober 1979, 668. Officieel echter werd zijn dood pas op 9 oktober bekend gemaakt.
- 18 Gerd Linde, "Afghanistan und der Nachbar im Norden", in: Vogel, *Die sowjetische Intervention*, 84-85.
- 19 Rudersdorf, a.w., 81.

- 20 De ambassadeur werd op 14 februari ontvoerd; de ontvoerders eisten de vrijlating van drie moslimleiders. Ondanks verzoeken van Amerikaans ambassadepersoneel om de hotelkamer waarin Dubs zich bevond niet te bestormen, gebeurde dat toch. Dubs en vier ontvoerders lieten daarbij het leven. (In: *KHA* 19 oktober 1979, 617)
- 21 Raymond L. Garthoff, "Detente and Afghanistan", in: Erik P. Hofmann and Frederic J. Fleron Jr. (eds.), *The conduct of Soviet foreign policy*, New York, 1980 (2de ed.), 759.
- 22 *KHA* 26 oktober 1979, 685 en 11 januari 1980, 21; Robert Rand, "Chronology of Soviet-Afghan relations", *Radio Liberty Research Bulletin* 17/80, 17.
- 23 *KHA* 11 januari 1980, 17 en 20.
- 24 Voor de volledige tekst, zie *Pravda* 28 december 1979.
- 25 *KHA* 20 juni 1980, 390.
- 26 Aanvankelijk meende men dat het er 85.000 waren. Het Amerikaanse ministerie van Defensie schatte hun aantal op 21 februari echter op 70.000. terwijl er nog eens 30.000 manschappen vlak over de grens waren gelegerd. (In: *KHA* 20 juni 1980, 390).

Op deze website geplaatst: Maart 2009

Eerder gepubliceerd als:

Jan van Heugten, "Afghanistan: hoe de Russen er kwamen",
in *Internationale Spectator* vol 37, no 4 (april 1983), 206 - 215